

Is Singing Words of Torah "Note"worthy?

בענין עשאוני בניך ככנור

יהודה ברוך טוכמאן

שבת פרשת ראה

August 7th, 2010

1A) משנה מסכת סוטה פרק ט

משבטלה סנהדרין בטלה השיר מבית המשתאות שנאמר (ישעיה כ"ד) בשיר לא ישתו יין וגו'.

1B) תלמוד בבלי מסכת גיטין דף ז עמוד א

שלחו ליה למר עוקבא: זמרא מנא לן דאסיר? שרטט וכתב להו: (הושע ט') אל תשמח ישראל אל גיל בעמים. ולישלח להו מהכא: (ישעיהו כ"ד) בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו! אי מההוא, ה"א ה"מ זמרא דמנא, אבל דפומא שרי, קמ"ל.

1C) תוספות מסכת גיטין דף ז עמוד א

זמרא מנא לן דאסור - פי' בקונטרס לשורר בבית המשתאות, וכן משמע... וראוי להחמיר בכיוצא דהוא בירושלמי דהוא קאים ודמיך בזמרא שמתענג ביותר, ושיר של מצוה שרי כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה.

2A) ר"ף מסכת ברכות דף כא עמוד ב

פירש גאון הא דאמרינן זמרא בפומא אסיר ה"מ כגון נגינות של אהבת אדם לחבירו ולשבח יפה ביפיו כגון שהישמעאלים קורים להם אשע"ר אבל דברי שירות ותשבחות וזכרון חסדיו של הקדוש ברוך הוא אין אדם מישראל נמנע מזאת ומנהג כל ישראל לאמרן בבתי חתנים ובבתי משתאות בקול נגינות ובקול שמחה ולא ראינו מי שמיחה בזאת

2B) תשובות הגאונים - הרכבי סימן ס

והא דשלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסיר וכו'. הכין חזינא כי מנהג כל ישראל בבתי משתאות סתם, וכל שכן בית חתן וכלה שמשמחין בקולות שלשמחה ואמל דברי שירות ותשבחות לפני הקדוש ברוך הוא וזוכרין אותותיו וחסדיו עם ישראל מקדם וקיווי גלוי מלכותו והבטחותיו הטובים ובשורות נחמות שבישרו הנביאים את ישראל ופיטין הרבה על אילו הדברים וכיוצא בהן בקול נגינות ובבתי חתנים וכלות שמחות וזכר חופות וברכות להצליחם ולהכשירם ואין אדם בעולם מישראל נמנע מכל אלה, אבל זמרא דאסר מר עוקבא דברים שאינן בסדר הזה אלא נגינות שלאהבת אדם לחבירו ולשבח יפה ביפיו ולקול גבור בגבורתו וכיוצא בזאת כגון שלישמעאלים הללו שנקראין אשע"ר אלגזל לא מיבעיא במנא דאסיר אלא אפילו בפומא בלחוד אסיר

3) שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקס סעיף ג

וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקדוש ברוך הוא, על היין, הגה: וכן לאורך מצוה, כגון בבית חתן וכלה, הכל שרי (תוספות וסמ"ג והגהות מיימוני).

4A) מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקס סעיף ג

דברי תשבחות - כתוב בליקוטי מהר"ל שלא כדין הוא שמשוררין במשתה אודך כי ענית וכה"ג כמה פיוטים לשמחת הריעות כי אז התורה חוגרת שק ואומר עשאוני בניר כמין זמר אך בכ"ה לרגלים מצוה לזמר וכו' עכ"ל. ונ"ל דלא שרי אלא אותם השירים שנתקנו על הסעוד' כגון בשבת אבל פיוטים אחרים אסור ועיין בס"ח סימן קע"ו:

4B) ט"ז על שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקס סעיף ג

(ה) חתן וכלה הכל שרי... ובהרב' סעודות נוהגים לשורר קדיש דהיינו יתגדל וזהו ודאי חטא גדול דלא התייר אלא זכרון חסדי ה' וכ"ש שיש עון גדול כמה שלוקחים על הסעודה אדם ליצו א' ועושה שחוק בפסוקים או בתיבות קדושים אשרי אנוש לא יעשה זאת וע"ז אמרו בניר עשאוני ככנר כו':

4C) ספר חסידים (מרגליות) סימן קמז

זמירות היו לי חוקר (תהלים קי"ט ב"ד) דוד מניח כל זמירות ושירות שבעולם לעסוק בתורה, היה קורא את הטעמים בניעמותו ובטעמותיו ובזמירותיו, אבל אותם ההולכים ואומרים המקראות דבר לצים והם כפיהם כשיר של עגבים עתידה תורה שתצק עליהם ואומרת רבש"ע בניר עשאוני ככנר

(54)

שמן המשחה סימן סה'

וזו שנים מיל'ת ההק"ט היינו בספורת משה של
צרות מילה הלית ליוצר אחד האחיל לבני
אחד כי עניתי ותלמיד חכם אחד שהיה עמנו אחר לו
שאמר ולא הניח ארזי לבני ואמרתי לו הנה לו ולדתי
דאף דבתיקן הק"ס כתב הריז מנן אפרים כס"ק י' נחב
זליקטני מוהרי"ל גלו כדן הוא פוטוריים בנחמה ארז
כי עניתי וכי הוא נזנח כחש פיוטים לשמחת הריעות
כי אז הערה חוברת עק וחזרים עשיתי כדך כעין אור
אך צניח הכנסת לרבנים משה לומר עק כאן .

ולע"ד אכן נראה בן מדברי האלף הבא צהרי"ף צפוק

דברי גלו יהיה מוהרי"ל הפך הגחון והררף והיה שהגחון
דצריהם ל"ל דגם הוא לא אפר חלל צמחוד דבד
לנים כמו שאמר ז"ל חלל חס למורד צדך שכן והלילה
להשי"ת צטעמים של המקרא אפיר דמי . ומלי דקאמר חלל
צניח הכנסת ולרבנים משה ולא יאמר דאמינו צניח צמ
צכה"ג שרי הוא לומר דכה"כ הוא משה לא בן צניח המשחית
שרי חלל משה ליכא

דבר דלה אפרה חלל: נצטתם על אהבת חס ויטעו וכו'
דוקא ולא חיקא דדברי החכם הג"ו עמי כו"ל
דאמרו שירים גלו נחמנו על המורה אס"י - ועוד דכתב
דדעי שירות וזכרון חסדיו ח"ן חס נמנני צניח חתנים
השחחים ע"ה כאן - וז"ל 'כי עניתי דברי הוללות הא-לה
אזרי: צפוק חלק דף ק"ח דקורא: פסוק נשיר השירים ועשה
אורו כג"ן זמר והקורא פסוק צניח המשחית מציא רעה
צ"ח שהערה וכו' וחמרת לפני הקדוש צדך היא עשיתי
צדך כבינור שנגנים צע"ס ח"ל צדי בשעה שאוכלים
ואתים צמח יתעסקו וכו' חלל כעשמים דרך זמר שנגנים
לפני ק"ס: כדברי האלף צניחית דברי אהבה ויפיו של
חס כעצמים צור השירים כוא מקפיד המורה ומפום
הכי נקט פסוק של שיר השירים שם: אהבה ועשה כמן
זמר ועין צפירות רש"י ז"ל דפירש הקורא פסוק שיר השירים

וראיתי להרמ"ה צחי סנהדרין הגדלים מחדש בכתב דדברי
רש"י הקורא פסוק נשיר השירים ועשה אורו
כמן זמר אפילו למורד צו להקדיה גלו כמן חלל לקרוא:
צטעמים שזו ולא דרך זמר-יש לפרש דבני מילי מאל דקרי
ליה דרך שאק חלל מאל יזכרון לשמתי להקדיה דרך: ניפון
אפיר דמי - ומילתא דריבא עיניה וכו' ע"כ ולבחרים קיה
נראה הפך מ"ש דה"ע אף דמכין לשמתי להקדוש צדך הוא
ואינו דלה ה"ע חלל באמרו מנגן צמחמי -
חלל חס קורא צטעמי של ע"ל וזוק .

המשחית

בספורות כל שחומר כדי לזכור חסדי כ' שרי ונחל דמפויס
חמרו יפשאוי כדך לכנור: כי המשורר כנור חן כוונתו
לכור בלמו לחן הכנור חלל מפשיר לבויה ממנו קול נעים,
ויכנור מצד עלמו חן לו נורף בן, וכן זה שחומר פסוקים רק
לשם שיר ושהחן זאיו מכין לחובן וזויה הפסוקים פנחם,
נמלא שפשה חת הפסוקים מפשח כנור שאינו חלל מפשיר
לשיר, חלל המשורר פסוקים ומכין לפירות כמילות נמלא
שמחתי לשם הפסוקים, ובפסוק עלמו חסוד חלל, כי מחבין
לומר בפסוקים לשם תפלה או שנת, הנה ככה"ג לא נעשה
בפסוק ככנור וליכא ליפורא.

ז) וזהו שכתב הכמ"ס ז"ל דלא שרי חלל חתם השירים שמתקנו
על הסעודה כגון בשעה חלל פיוטים לחורים חסוד,
כוונתו ג"כ דלא שרי חלל חתם השירים שנתקנו לכבוד שנת
ויחלף כהם חסוד חלל פיוטים לחורים, כוונתו לפרחים ושירים
שנתקנו חלל לשם נחיות שנה לצורה או לשנת המליה חלל
כדרכם שג בעלי כשיר שאינם לדיקים הוללותם צפיר וכל כוונתם
חינו חלל ליופי התרומים, ומשחמשים בפסוקים ובלשונות חז"ל
לייפוי בלשונות, ואין כוונתם לשם שמים לשיר ככוונת כ"ג,
ובכחיה קליפתו חלל וחובן אק, על פיוטים חלל כתב הכמ"ס
ולאמר, דבוי דגדר עשאווי כדך כנור. וז"ל על זה לכפר

(58)

שו"ת להורות נתן סימן מה'

ז) הנה מקור דברי סוכריל ז"ל הוא צ"ס סנהדרין (קא).
חיל הקורא פסוק של שיר השירים ועשה אורו כמן
זמר. ובסודא פסוק צניח משחית בלל זמנו, מציא רעב

גפ"ז ברמ"ה שם שאינו מחבין
בפסוק נחורס חלל מציאו דרך משל ודרך שחקי, ופיון רש"י
שנה (קוח) ד"ה כרי זה מחרף. ומצור דליכא ליפורא חלל
חס קורא פסוקים לשם שחק, חלל כשחומר פסוקים דדרך
תפלה או דדרך נחיות שנה להקדיה על חסדיו חן דדרך
המשחית ליראה כ', הוי בגדר קורא פסוק בזמנו שמיא טובב

בית הבחירה למאירי מסכת גיטין דף ז עמוד א (5c)

כל מיני זמר העשויין לשמחת הזולות ושלא לכזין בהם לשבח הבורא יתברך או לצד מצוה אלא דרך קלות ראש ותענוג במיני מאכל ומשתה אסור לשמענו ולהשתעשע בו בין שנתעשה הזמר בכלי בין שירה על פה. וכל שכן במקום שהנשים מצויות שם והדבר בא לידי הרגל עבירה. ומכל מקום כל שיש בו שבה ותהלה לשם כגון מיני פיוטים ומזמורים מותר אף בבית חתנים ומשתאות. וכן הדיון לשמח חתן וכלה. שכל שאין בו צד פריצות מותר. ואין לו לדיין באלו אלא מה שענינו ראות לפי מקומם ושעתם. ואף המקראות מלמדים שלא נאמר אלא דרך פריצות והוא שאמר כעמים. כלומר כמנהג העמים. וכן בשיר לא ישתו יין. שכל אלו דרך פריצות וקלות ראש. ובמסכת סוטה מ"ח א' נראה כן בהדיא

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קא עמוד א (6A)

תנו רבנן: הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר. והקורא פסוק בבית משתאות בלא זמנו - מביא רעה לעולם. מפני שהתורה חוגרת שק. ועומדת לפני הקדוש ברור הוא. ואומרת לפניו: רבונו של עולם! עשאוני. בניך ככמר שמנגניו בו לצים. אמר לה: בתי. בשעה שאוכלין ושותין במה יתעסקו? - אמרה לפניו: רבונו של עולם, אם בעלי מקרא הו - יעסקו בתורה ובנביאים ובכתובים, אם בעלי משנה הו - יעסקו במשנה בהלכות ובהגדות. ואם בעלי תלמוד הו - יעסקו בהלכות פסח בפסח, בהלכות עצרת בעצרת, בהלכות חג בחג. העיד רבי שמעון בן אלעזר משום רבי שמעון בן חנניא: כל הקורא פסוק בזמנו - מביא טובה לעולם. שאמר (משלי ט"ו) ודבר בעתו מה - טוב.

רש"י מסכת סנהדרין דף קא עמוד א (6B)

הכי גרסינן: הקורא שיר השירים ועושה אותו כמין זמר - שקורא בניניה אחרת שאינו נקוד בה. ועושה אותה כמין שיר. אף על פי שמשיר השירים הוא ועיקרו שיר אסור לעשותו כמין שיר. אלא בקריאתו. הקורא פסוק בבית המשתאות בלא זמנו - במיסיב על יינו עושה שחיקותיו בדברי תורה וקורא פסוקים בקול רם לשחק בהם בני המשתה. אבל אם אומריו בזמנו על המשתה כגון שהוא יום טוב ונסל כוס בידו, ואומר עליו דברי הגדה ופסוקים מענינו של יום - מביא טובה לעולם.

יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף קא עמוד א (6C)

ת"ר הקורא פסוק משיר השירים ועושה אותו כמין זמר אפי' לשורר בו להקב"ה שלא ניתן אלא לקרותו בטעמים שבו ולא דרך זמר. ויש לפרש דהני מילי מאן דקרי ליה דרך שחוק אבל מאן דמיכוין לשבחיו ביה לקב"ה דרך נהגון שפיר דמי ומילתא צריכא עיונא

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף קא עמוד א (6D)

הקורא פסוק של שיר השירים וכו'. לפי שהספר נקרא שיר השירים ומדבר במשל ומליצה יחשוב המשורר לעשותו כמין זמר ושיר בעלמא:

ועל דא אייתי קדש קדשים. בספר דאדם קדמא חזו כתיב ביה כי יומא דאתגלי שירתא דא חזו יומא נחתת שכינתא לארעא כר כי מלא כבוד ה' את בית ה' בההוא יומא ממש אתגליית תושבתא דא ואסרו שלח ברוח קודשא תושבתא דשירתא דא איחו כללא דאורייתא כללא דכל עובדא דבראשית. כללא דדיוא דאבתן ס' כללא דעשר אפירן וקיומא דהי סגי כי כללא דתחית החיים עד יומא דאחי שבת לחי כי על דא תנינן כל מאן דאפיק פסוקא דשתיש ואמר ליה בני משתיא אורייתא איחי תגרת שק ובר וראת ניצוני

ב. תיר הקורא פסוק כשיר השירים לו. בדאבריה ברכות ריש אייב הביא הגירסא הקורא פסוק ועושה אותו כמין זמר כ"ו. חיינו כל פסוק מתקרב גם של קהלת ואסתר וע' דקיס הכא איה ב. אולם באבות דדין ס"ג ל"ז מביא המענע קולו ב שיר השירים אין לו חלק לעתיב. הרי שהדגישו בסוף שתיש שהוא קדש קדשים (קיס ס"ג) וראת ביה תרומת קמיג א פתח ר' יוסי ואמר שיר השירים אשר לשלמה שירתא דא אתער לוו שלמה מלכא כד אתבני כי מקדשא ועלמין כלתו אשתילתו פילא נתנא בשלישתא חדא כי יומא דאתגלי תושבתא דא בארעא ההוא יומא אשתכח שלימו בכלא

מרגליות הים על סנהדרין (7A)

ראבי"ה ח"א - מסכת ברכות סימן צא (7B)

כתיב [בתהלים] וגילו ברעדה, במקום גילה שם תהיה רעדה. ודכוונה אמרינן בפ"ק דגיטין זימרא מגלן דאסור ... ובסוף סוטה אמרינן זימרא בביתא חורבנא בסיפא. והני מילי זמר של לעג, אבל זמירות המיוסדות מחיבת כנסת ישראל וקודשא בריך הוא וענין גלות שרי, וכן פסק הגאון. ובפ' חלק גרס הקורא פסוק ועושה אותו כמין זמר וכו' מביא רעה לעולם אלא יעסקו בהלכות ובהגדות

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לו (7C)

הוא היה אומר המענע קולו בשיר השירים... אין לו חלק לעולם הבא

משנה מסכת ידים פרק ג (7D)

...כל כתבי הקדש מטמאין את הידים שיר השירים וקהלת מטמאין את הידים. ר' יהודה אומר שיר השירים מטמא את הידים וקהלת מחלוקת. ר"א קהלת אינו מטמא את הידים ושיר השירים מחלוקת. רש"א קהלת מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. אר"ש בן עזאי מקובל אני מפי ע"ב זקן ביום שהושיבו את ר"א ב"ע בשיבה ששיר השירים וקהלת מטמאין את הידים. אמר ר"ע חס ושלום לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים. שלא תטמא את הידים שאין כל העולם כלו כדאי כיום שניתן בו ש"ה לישראל שכל כתובים קדש ושיר השירים קודש גדשים ואם נחלקו לא נחלקו אלא על קהלת. א"ר יוחנן בן יהושע בן חמי של ר"ע כדברי ב"ע כך נחלקו וכן גמרו:

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לה עמוד א 8

דרש רבא: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר: (תהלים קיט) זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי, אמר לו הקדוש ברוך הוא: ד"ת שכתוב בהן (משלי כג) התעוץ עיניך בו ואיננו. אתה קורא אותן זמירות? הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותן. דתנבי: (במדבר ז) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש וגו', ואינהו אתייה בעגלתא

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף לב עמוד א 9A

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: כל הקורא בלא נעימה ושוונה בלא זמרה - עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ') וגם אני נתתי להם חקים לא טובים וגו'. מתקיף לה אביי: משום דלא ידע לבסומי קלא (יחזקאל כ') משפטים לא יחיו בהם קרית ביה? אלא כדרב משרשיא, דאמר: שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת ואין מהין זה את זה בהלכה - עליהם הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם

ר"ש מסכת פרה פרק ד משנה א 9B

שאלו תלמידיו של ר' יוחנן בן זכאי... שהיה מבקש לזרז התלמידים... שהיה ר' יהושע אומר כל הלומד ולא עמל כאיש הזורע ולא קוצר הלומד תורה ושוכח דומה לאשה שילדית וקוברת. רבי עקיבא אומר זמר בתדירא זמר. זמר תדירא זמר. דרר בעלי זמירות שחוזרין על זמירותיהן שלא ישתכחו מהם כך יש לאדם לחזר על משנתו ונקט זמר מלשון (תהלים קיט) זמירות היו לי חוקיך:

דברים פרק לא 9C

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל:

שו"ת להורות נתן סימן מו' 10

10 רבהיחזקו כזכ ית לשורר על מה שנבדל בזה המשמשים שידים מכלים המיוחדים לך, ומחזרים פסוקים ונוסחאות של חפלות, אשר לכאורה ית צו משום בנין עשאוני ככבוד, ולכאורה כיה מקום לימר דלא מלינו איסורא דבנין עשאוני ככבוד אלא כמשמשים הזמירות צפה, אבל כיוי ששומע מתוך כלי לא. הולס ראייתו צמרת מכרשיא (דע אריה סי קביא) שנאל על מה שמשישים צחוחות זמירות מכלי הנקרא פאנאגוראף חס איכא דזה משום עשאוני ככבוד עיי"ש, ולא העב על דעתו לדון להחיר משום דליכא שמיטת מפי אדם אלא מפי כלי, ומשמע דפשיטא ליה דגם כששומע מתוך כלי איכא איסור זה, כיון דעמיב מחלל בסכוקים לכשמיט מכס זמירות לכבוד בני אדם, ופיין שייח מנחת אלמאי יי

מנחה חריבה על סוטה לה עמוד א 11A

שם דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לד"ה זמירות, וכי הטעם ענין צו ואיננו אהס קורא אהו; זמירות וכו', עיין במ"ק פסטי"ר מג"ה פ"ד דמרה מ"ה שהביא סופסתא ר"ע אומר לריד ארס לחזור על משנהו בכל פעם זמר בקדישא זמר ופירש הר"ש וקורא לד"ה זמר כמו זמירות כיה לי חוקיך וכו' דהא דוד נענש ע"ז כדלמדין קבל עכ"ל, ולפי"ד א"ל ולחלק דעל סורה שבכתב נענש דוד שקרא אותן זמירות וכמו פלמך זמירות היה לי, מוקד"ה אבל גמרא ומשנה שרי למקרי זמרה דבכדי לחוקה צוברין לריד לשטת כנעימה ובעיניו יפה, ויפה אמר לריד ארס לחירי סל "משנתו" שהוא משנה וגמרא, ובמילה אמרו כך (י"ה ע"ב) מאי ועפעפיך יי"דו נגדך אלו ד"ה דהייב כהי התעוץ עיניך בו ואיננו וכו', משמע דקאי על סורה שבכתב

ע"ר כמה שהגב"ש מליין לעיין במהרש"א שירובין י"ח ע"ב יתעם קלת סקידס לחילוף אך י"ל אהנס לפי מהרש"א שם שכחב דהכא כלילס קראי זמירות ע"ש ענשמעין כלילה כה בקול למרחוק כזמירות הללו, עכ"ל ח"ב י"ל גם הסיו דפי' כר"ש דפסוקה על כלילה דפי' כה לצון זמירות ולא איברי לילס אלא לנידבא, ולפי לשון זכנת במדרש מנחומא פ' ענחס בפסוק ויקרב חסה סי' ח' (שמליינו המלכה איתון) דליתא חס סכי את מולא שאמר דוד זמירות כיה לי וכו' שקלות ורנילית עלי כזמירות עכ"ל יש לחלק בפשיטתא חזיונה כלשון שצפרס חס סכ"ל וקלרתי:

תוספות מסכת מגילה דף לב עמוד א 11B

והשוונה בלא זמרה - שהיו רגילין לשנות המשניות בזמרה לפי שהיו שובין אותן על פה וע"כ היו מזכרים שנת

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק ויקרא פרשת אחרי (112)

[ג] בזה"ק (פרשה זו ב"ו ב) מאי שיר מזמור... שיר דאיהו כפול... וכן מזמור שיר ליום השבת, וכן כתב במדרש (שוחר טוב תהלים צ"ב) כל עיסקא דשבת כפול... מזמורו כפול... והענין על פי מה שמובא בתיקונים (תיקון י"ג)... והיינו דחכמה תורה שבכתב וזה נקרא שיר וכמו שנאמר (דברים ל"א, י"ט) ועתה כתבו לכם את השירה וגו' ונפקא ליה מינה (סנהדרין כ"א ב) שמצוה לכתוב ספר תורה, ומזמור חסד היינו תורה שבעל פה שנקרא תורת חסד כמו שנאמר (משלי ל"א, כ"ו) תורת חסד על לשונה... וזה נקרא מזמור, וכמו שאמרו (מגילה ל"ב א) כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה וכתבו בתוס' שהיו רגילין לשנות המשניות בזמרה כדי שיזכרו, וכן אמרו (שבת קי"ג א) גמרא גמור זמורתא תהא והיינו דתורה שבעל פה נקרא מזמור... וזהו גמרא גמור אף דלא ידע מאי קאמר מכל מקום זמורתא תהא שמועיל להכרית ולזמר כל החושים והקוצים הסובבים את השושנה העליונה, וזהו מה שאמרו דשבת שירו כפול, מזמור היינו תורה שבעל פה דשבת מדת מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה... וכתב בזה מזמור ואחר כך שיר דמדת שבת עיקרו תורה שבעל פה שהיא מדת מלכות, מה שאין כן בבני קרח שבאו לתקן פגם אביהם שאמרו כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', והיינו שאמרו שאין צריך תורה שבעל פה... וכי קרח באו לתקן פגם אביהם לכן אמרו שיר מזמור, דאף דאמת דכל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ששמעון אנכי ונתקע תלמוד תורה בלבם תורה שבכתב שנקרא שיר, מכל מקום נצרך גם כן תורה שבעל פה שהוא מזמור ולזה זכה רק אהרן שהוא מרכבה למדת אין ונבדל להיות קודש קדשים ולכן הקדימו שיר ואחר כך מזמור:

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יח עמוד ב (12A)

ואמר רבי ירמיה בן אלעזר: כל בית שמשמעין בו דברי תורה בלילה - שוב אינו נחרב, שנאמר (איוב ל"ה) ולא אמר איה אלוה עושי נתן זמירות בלילה

מהרש"א חידושי אגדות מסכת עירובין דף יח עמוד ב (12B)

נותן זמירות בלילה כו'. בפרש"י נותן זמירות של תורה, ובפרק א"נ אמרינן דודד נעמש מפני שקרא לתורה זמירות שנאמר זמירות היו לי חקיר וגו'. ויש ליישב דהכא בלילה קראן זמירות ע"ש שמשמעין בה בקול למרחוק כזמירות הללו וק"ל

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סוטה דף לה עמוד א (13A)

מפני שקרא לד"ת זמירות כו'. כי הזמיר הוא בפיו של אדם לפי שעה, אבל דברי תורה הם צריכין תמידית שלא ימושו מפיו כדי שלא ישתכחו ממנו ועד"ז אמרו גמרא גמור זמורתא תהא.

שערי אורה - גר"א (הרב יששכר פרנד שליט"א) (13B)

Rav Bergman, in his work "Shaarei Orah," asks an obvious question... Why is it a sin to call Torah 'Zemiros'? Moreover, the Vilna Gaon makes the question stronger: the Torah itself refers to Torah as a Song...The Gaon answers that there exists a tremendous difference between "Zemirah" and "Shirah". Zemirah, like the Zemiros of Shabbos, are finite. They have a beginning and end...Shirah represents the infinite. Shirah represents the articulation and expression of feelings, which have no end and no beginning. When a person breaks out in Shirah, it is a manifestation of what his essence is all about...Torah can be called Shirah, but Torah can not be called Zimra. To refer to Torah as Zimra has the connotation that there can be a beginning to Torah and an end to Torah and then I would be finished with Torah. That is untrue. Torah can't be finished. Torah is Shirah

גליוני הש"ס על סוטה לה עמוד א (14A)

ל"ה א' מנין שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר זמירות היו לי חקיר ככתיב מגורי, ל"ב פי ע"ה ספרי"ז פי ק"ה דכי ח"ל ואל יזולו בהבוסקים דמפ"ה פירש חמורים מלשון ל"ה מזמור כמנחם זמירות המקורבים ובמ"ו זמירות היו לי חקיר בגינה מגורי ומפ"ה פיקו למך בכל ימות הפ"ה זמירות קודם הפסוק פ"ל-ו"ה"ק דח"ב חמאי נמשך דוד בקראו לדברי תורה זמירות ספרי"ז ש"ס מקרי"הם המקורבים ובדברי ספרי"ז-חול"י ג"ס ט"ו נמשך דמשמע דדברי תורה י"ן ב"ס רק כח ביטור הר"ם ל"ה קטלמות וסתנות כבוד מלפני ופ' פ"ה מנינה ל' ח' ד"ה חמ"ס דכ' דפ"ק ש"ס חמ"ה בשביל פ"ה ב"ה דכ"ה תורה ט"ה ל"ה ח"ס לנ"ה הי"ט כשכיל הכרעות המנינים מלגו מגרינו הג"ל משמע ג"כ ספרי"ז ח"ה מלפני ל"ה כש"ס ספרי"ז שלמים פקח"כ קרע"ת ר"ב מנינים מן ספרי"ז-ו"ה"ק נמשך דוד בקראו לד"ם זמירות ד"ס חלילה פתיחת ח"ל ד"ם:

Throughout *Pesukei d'Zimrah* we find two commonly recurring words, which are seemingly synonymous: שִׁירָה, *shirah*, and זְמִירָה, *zimrah*. However, it is important to note that these words are not synonymous; rather, they are complementary of each other, as we shall explain.

The word שִׁירָה has the root שִׁיר, which really means a connection. We find this word used in the Mishnah in the sense of a leash attached to an animal: וְכָל בְּעָלֵי הַשִּׁיר יוֹצֵאֵן בְּשִׁיר, *All animals which (usually) have a leash attached etc. (Shabbos 51b)*. Utilized in the praise of *HaKadosh Baruch Hu*, the word *shirah* similarly conveys the thought of "attachment," with the meaning being that through the "song," we express our attachment to *HaKadosh Baruch Hu*.

The word זְמִירָה, on the other hand, has at its root the opposite idea — that of נָמַר, which means *cut* or *prune*.

The meaning of *zimrah* is a happy singing to *HaKadosh Baruch Hu*, by which one can "prune" out the powers of *tumah*, those sinful subliminal substitutions, and replace them with his deep feelings of becoming close to *HaKadosh Baruch Hu*. When one does so, he can experience in this world a foretaste, טַעֲמֵן עוֹלָם הַבָּא, of the eventual realization of true happiness and pleasure, that of לְהִתְעַנֵּג עַל ה', which is the ultimate goal of creation.

The *Pesukei d'Zimrah*, then, with its combination of *shirah* and *zimrah*, becomes an appropriate preparation for the main part of the *tefillah*. We "do battle" with those powerful forces of the *yetzer hara* and "cut down" the powers of *tumah* by overwhelming them with *shirah*, expressions of our deep, innate desire to become attached to *HaKadosh Baruch Hu*.

(15A)

חומש של הרב שמשון רפאל הירש בראשית מג'

If the foregoing is correct, how does our language regard the relation of melody to song (שִׁיר), if melody is called "זמרה," which is related to זמורה, "tendrils"?

If we bear in mind the relationship of זמר with שמר and צמר, it becomes clear that the זמורה is the part of the vine where the juices rising in the vine are preserved, blended, and refined, so that they are able to produce the fruit of the vine. The fruit does not grow directly on the stem. Rather, the juices flow through sprawling, twisting tendrils until they emerge as fruit in the berry.

We find this same relation between the melody and the word of a song. Emotions and perceptions that have not yet ripened in the human spirit, have not yet reached full clarity in thought, have not yet been suited for expression in words, are ripened and clarified on the wings of melody, and in the loftiness of inspiration they find the word. Natural man speaks to others and sings to himself. In true art, which has not distanced itself from nature, the melody is merely the bearer of the word, the melody's whole existence is for the sake of the word, and not vice versa, as in most operas, where the word exists for the sake of the melody. Melody is a gently winding tendril, and on the threads of its tone it presents its fruit: the impassioned word.

The foregoing analysis yields a simple parallel: As זְמִירָה (tendrils) is to שִׁירָה (intoxicating juice), זְמִירָה (melody) is to שִׁיר (the impassioned words of poetry).

(14B)

תפילה - הרב שמשון שוואב זצ"ל

ענין השירה הוא לבטא שבחי הקב"ה ע"י סיפור דברים, כגון שירת הים ושירת דבורה וחנוה. ענין הזמרה הוא הניגון וחכמת המוסיקה שהיו הלויים בקיאים בה.

וענין הניגון הוא כאשר האדם בא לבטא רגשי הודאה ושמחה, הומה ליבו ומתרגש כל כך עד שאינו יכול לבטא הרגשותיו ולבארם במילים, אז מתפרץ הניגון ושר הוא בלי מילים. ולכן מצאנו פעמים שירח קדמת לזמרה, כגון שיר מזמור לבני קרת, ופעמים מזמור שיר, שפעמים מתחיל בשירה לומר את הרגשי ליבו בהודאה לה', וכאשר מתרכז ומתעצם בשירה מתגברים הרגשיו עוד ועוד עד שמאבד היכולת להתבטא ופורץ בזמרה. ופעמים להיפך, כאשר באה לו התעוררות פתאום ע"י איזה מקרה נפלא, ואינו יכול לבטא בשפתיו רק פורץ בזמרה, ובמשך הזמן נרגע במקצת ומתחיל לבטא במילים של שירה את אשר לבו מרגיש.

והנה, בשלמא מה דכתיב שיר מזמור, שהולך מן הקל אל הכבד, שמתחיל בשירה ומכח התעמקותו עוד ועוד נכנס לפנימיות - להתרגשות הנוראה של הזמרה. אבל מה דכתיב מזמור שיר, מתחילה זמרה ואח"כ שירה, מאי רבותיה, חרי מעלין בקודש ואין מורידין. אבל באמת אין הכי נמי, שודאי יש מעלה מיוחדת בענין המזמור, שהוא בא מכח התרגשות עמוקה והתפעלות גדולה, אבל מאידך יש בו גם צד חסרון ואף סכנה, והוא דדוקא מפני רוב ההתרגשות אינו יכול לתרגם הדברים לעולם המעשה, ונשארים הדברים דברים שבלב בלי שיצא מהם שום מעשה, ולסוף לא ישאר אצלו אלא התרגשות רגעית זו ותו לא. ורק אם אחר הזמרה תבוא השירה, שיתבונן בדברים ויתרגם אותם למילים, אז ההשגה נתפסת יותר בפרטים, וידע לחפוך אותה לחלכה למעשה, וישאר בידו קנין מזמרה ושירה אלו.

בשבת קודש מנהג ישראל לתת חשיבות מיוחדת לשירה ולזמרת. בכל הסעודות נוהגים ישראל בזמירות שבת, וכן בתפילה בפסוקי דזמרה יש תוספת זמירות. והדבר מודגש ביותר בקבלת שבת, שכל עסק קבלת השבת הוא זמירות, יש מתחילים בשיר השירים, ואח"כ בפרקי תהילים העוסקים במיוחד בשירה או בזמרה, לכו נרננה, שירו לה', מזמור שירו לה', ואח"כ פזמון לכה דודי, ומזמור שיר ליום השבת, באופן שמנהג ישראל הוא ששבת קודש נכנסת מתוך שירת זמרה.

אז ישיר כו'. ברש"י ז"ל עלה בלבו שישיר וכן עשה. ומאי קא משמע לן וודאי כששר הי' מקודם רצון בלבו לשיר. אך להבין הענין כי איך בכח אמשים לשיר שירה הכתובה בתורה. ואין שיעור ועבר לסודות ורצין הגנוזים באות א' מהתורה. והרי היל' אומר ששרו הם השירה הזאת. אך כי זה ענין כל תורה והמצות הניתן לישראל. שהש"י נתן לנו זה להיות נמלה אור התורה בכל פה ולשון שבישראל. כמ"ש קרוב הדבר בפין כו'. שהש"י תלה ע"י מעשה כ"א מישראל. וקול ודיבור והכל הלב יוכל לעורר אונות התורה עד שורשן ולהאיר במקום עליו. וז"ש ישיר שע"י כחם נתפעלו האותיות ונתגלו הארות פנימיות של רצין הגנוזין בכל דברי השירה כ"ל. ונקרא על שמם

ולאמץ היא השמש השמש השמש

שבת ליום זמרה וזמרה ליום זמרה ולכן ענינו לא זמרה ליום זמרה וליום זמרה

השמש זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה

השמש זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה
זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה
זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה
זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה
זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה

זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה
זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה
זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה
זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה
זמרה ליום זמרה וליום זמרה וזמרה ליום זמרה וליום זמרה

שו"ת להורות נתן סימן מו' (16)

ו) ומצאתי קצת לימוד זכות שלא למחות בזה לכמוני בעם, ממה שכתב רבינו החתם סופר בתשובת שו"ת אגרות סופרים (כתני החתים סי' ג'), על דבר שאמר שכל קדשו לשחק בשחק קוויטליך, ומתוך כעצב נאו לרדי מחלוקת ולשון הרע, וכתב שישראל בני יציאים הם והדמוניו הולכו בן להפסיקם כנגדו זה כזו שלא יבואו ליד קטטה והשתתף, ור"ל זה מהשי"ב במדרש רבב (פי וישלח פי"א ח"ג) דייקן אנו להחזיק טובה לאומות בעולם שכן מניפוח מוהטקן לבתי מרעלות שלכן והסתקן צדק כזו שלא יהיו משהין אלו עם אלו ויצאו לרדי קטטה, וצויה שם כתב שיש להחזיק טובה לאלה כדורשים לצרי חורה שלא לפי הפשט, כי עיי' מוהט"ס זה הפס' מלבוש לרדי קטטה. ואפי' דקו"ל צדיק (ס"ג) כרשי"ב דהלבושיו לרעם ויושר, ומה ית' לרדי דהפס' לא מקרי רשע ולא השמע

לאנשי' איכורא ביה. וסוד ולא במיד עבדו. אלא דפקעמב ממילא בזה, נקן לא נראה לאסור ובאדם שומעך מהם נקן לאתרינא לישאל תיחתי בהרג שלשה, והכני בחי"מ (סי' י"ז סי' ג') כתב שאין צו"ט להעמיד משפטי כזה על חילם. אמנם לעומדי חורב אשר להם כח לפסוק בחובת ה' לא מלחמי תקרה ככל מה שכתבתי ומערכת (ט"ז) מה תקנות של מסעי' לשון כרם אם תלמוד הכס הוא יפסוק בחורב, ומה שכתב חב"ד (ח"ג סימן קל"ג) דכמה אנשים ותקיים רגילים בשחק, תימב על החוקים האלו הם כזו מושב לניס עכר"ד החתם סופר

ז"ל ובהם כהיום נשמעם צדק חזות שר של תפלות מנבלי הראדיו הספלים אשר כל מתחם לבקר אדם של זממא בלבית שומטיס, ולרבים משמי בארץ ושיים קשה לעמוד בנסיון שלא לשומעם, ולכן מוטב שישמעו שירים כמוסדיים על פסוקים, כדי למנועם מאיכורא רבב לשמע קול זמר ספרא דמסאצחא. ופל וכן שכתב החתים שחק קוויטליך כדי למנוע מהמוני הפס להכשל באיכורים חמורים, ולעק הא דקידושין (כ"א) מוטב שיאכלו ישראל בשר המוחות שהוטות יאל יאכלו בשר המוחות נבלות טו"ס. וקמילא טובן שאין זו הקנה להלמודי החמים ומקדקים צמחות, וכמשי"ב החתים ז"ל, ושיין שר"א מהרש"ג (ח"ג סי' קכ"ב) דמי שכוה סגול בעצמו לביא לרדי עבדות אין עליו המא אם שומע קול פאלאגראף להסיג לשרי, אבל אם אינו בן יש סליו איסור משום פשלוני גניך כבנור, ופסוק דתלמוד הפס' בודע לברר הלכה פסוקם בביטחא בכותחא שמוג לו לישב בביתו ולגדר הלכה ולא ליתך להטעות של חתומב וכדומב מלכד במקום: מוח' מלוד טו"ס.

ז) ודנה חף שכתבו קצת לימוד זכות שלא למחות לכמוניים, סינו רק כששומעים שירי פסוקים צדיקים, אבל מה שאלו להקדיל קבלות צדיים להשמיש שירים בזה ונכלו אלוטפלא של ורלה ה', כזב יש בזה איסור מדתנא וכמשי"ב המג"א

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ג עמוד ב (17A)

אמר רב אושעיא אמר רבי אחא, הכי קאמר דוד: מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זורא אמר: עד חצות לילה היה מתנמנם כסוס. מאן ואילך היה מתגבר כארי. רב אשי אמר: עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה, מאן ואילך בשירות ותשבחות... ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת? השתא משה רבינו לא הוה ידע... ודוד הוה ידע? - דוד סימנא הוה ליה, דאמר רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: כגור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונשבת ב' ומנגן מאליו. מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר... רבי זורא אמר: משה לעולם הוה ידע, ודוד גמי הוה ידע, וכיון דדוד הוה ידע, כגור למה ליה? - לאתעורב משנת'.

פני יהושע מסכת ברכות דף ד עמוד א (17B)

.. ונראה דלא ניתא ליה לר"ז לפרש דוד הו' ידע ע"י הכינור שמנגן בחצי הלילה משום דא"כ בציר ליה שיעורא. שהרי הרוח צפון אינו מתחיל אלא לאחר חצות לילה ממש ועד שהיה מנגן ומעורר דוד משינתו עד שהכין עצמו וקם ממטתו להודות א"כ כבר עבר זמן החצי הלילה ממש ובאמת משמע בפשיטות שכל עיקרו של דוד היה מתכוין להודות בחצי הלילה ממש שהוא עת רצון... ועוד דרוח צפונית לא פסיקא ליה לר"ז שיהא בן כח למשך תמיד בכינור בחצי הלילה... אלא על כרחך משמע ליה לר"ז דדוד מעצמו הו' ידע כי היכי דמשה הו' ידע, ובלא"ה נראה דהא דקאמר ר"ז כינור ל"ל לאתעורר משינתו אין הכוונה שבאותו השעה דחצי הלילה היה הכינור מעוררו משינתו וקם ממטתו. דהא ר"ז גופא אמר לעיל דוד מאורתא הו' קאי ועד חצות הלילה היה מתנמנם כסוס כו'. אלא על כרחך דמעשה הכינור לאו ע"י רוח צפונית היה אלא כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושו בשם רבינו האי גאון ז"ל שמעשה הכינור היה כמו כלי השעות שקורין פנאג"ן וא"כ י"ל ג"כ שע"י אותו כינור היה מתנמנם ולא בא לרדי שית קבוע והיה יודע ג"כ שיוכל לכיון אמצע הלילה ע"י סימנים שהיה לו בכינור. ..

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף ג עמוד ב (17C)

הכנור היה מנגן מאליו, פי' רב האי גאון ז"ל שהיה לדוד סימנא בכנור למידע חצות לילה כגון פנאגן שהוא אבן שעוות אף כגון יש לומר מחמת רוח צפונית ויש לומר דברים אחרים שתודותיהן משוערות במים או באויר מצד אחד וכל לילה ולילה מציבים אותו לפי שיעור אותו הלילה שבשעת חציה משמע קול מאותו הכנור ע"כ.

אברבנאל בראשית פרק ד (18A)

וכתב יוסף בן גוריון בספר הקדמונים שהיה יבל מבדיל את הרחלים מן העזים והגדיים מן הטלאים והיה עושה עדר מכל צבע הלבנים עדר לבדו. והשחורים עדר לבדו. ושלזה אמר אבי כל יושב אהל ומקנה. ואמנם אחיו נקרא שמו יבל הוא היה אבי כל תופש כנור ועוגב. ומלאכה הזאת יעשו אותה מאד הרועים להתענג בה וגם זה היה מקלל אומנות הכל הרודף אחר הכבוד והשררה להתענג במיני הנגונים ולזה נקרא גם זה יבל משתוף שם הכל כי הנגונים אשר המציא היו לענין המרעה והכבוד. אמנם צלה ילדה את תובל קין שהיה לוטש וחורש ר"ל שהיה מחדד כל נחשת וברזל... והנה נקרא תובל קין לפי שקין היה רוצח וזה היה עושה כלי למעשהו חרב וחנית לשפוך דם ולכן נתיחס אל קין הרוצח. וכתב יוספון במקום הנכר שממחלומות תובל קין בפטיש על הברזל והנחשת למד יובל אחיו מלאכת הנגון והיה אבי כל תופש כנור ועוגב שמתנוקות מהלומות הברזל למד תנועות הנגונים. ואחותו נקראת נעמה לפי שהמציאה ענין הנעימות ונגון הפה ולזה פירשו בתרגום ירושלמי ואחיה דתובל קין נעמה היא הות ברת קיני וזמרי. אולי שכיון לומר שהיא התחילה לעשות השירים כי כאשר יובל אחיה היה מנגן היתה נעמה עושה שירין וקיינות להסכים עם אותו נגון או שהיה קולה ערב להיותו שרת בשירים...

מלבי"ם בראשית פרק ד (18B)

(כא) ושם אחיו יובל, הוא לקח לחלקו את הנהר השני הסובב כל ארץ כוש ששם הזמה והטנוף, והוא היה ההתחלה אל הזמר והנגון ע"ד קתי כנור טובי עיר זונה נשכחה, שכן היה דרך המתעטעים לשיר שיר הזונה גם בבתי משתיהם גם בבתי אליליהם, שהגם שאח"כ שב הנגון לדבר נכבד, הממציא הראשון היה להמשיך לב נשים, וע"כ נקרא שמו עוגב מלשון שיר עגבים:

אור המאיר דברים פורשת האזינו (18C)

והס למשל אזכיר, כנור נברא בעולם שינגנו עליו, ומחמת קולות היוצאים מהנימין יש הנאה, כי קולו ערב ונעים אל השומעים, ונתעורר שמחה בלבם, שנעשים קלים לרקד, ואם אישים משכילים, מגביהים את עצמם לרקוד לקול הכנור, ישמח הכנור גם כן בשמחת הצדיק, ולהיפך אדם רשע נתעורר מקול הכנור, לדבר עבירה מניאוף וכדומה חס ושלום מקלות, או לן, ואוי לכנור שגרם לו ככה... ולזה רמזו במאמרם שהתורה חוגרת שק, ואומרת רבש"ע עשאוני בניך ככנור שמנגנים בו עכו"ם, והמה בודאי אינם מכניסים הארה לכנור, לגרסם לו שמחה, ואדרבא ענין הוא לו, שנתעוררו לדבר עבירה מניאוף וכדומה, וירידה לכנור, ושמתי בשם הבעש"ט זללה"ה, פעם אחד שמע לאדם רשע שנגן בכנור, והבין כל העבירות שעשה מיום הולדו, ואם בכינור פורש עונותיו, כל שכן כשמנגן בפה, מהניגון שהוא מזמר, יכול המשכיל מזכי הראות, לדעת מה שפעל ועשה מכל עונותיו, כיון שמכניס כל מאמצי כחו בניגון שמוציא מפיו, ואם כן תוכחת מגולה להחזינם ומנגנים, והסירו מסוה הבושה מעל פניהם, לזמר בפני החכמים וידועים, ובפרט בעומדו לפני התיבה בבית המדרש או בבתי כנסיות, כאין מבינ שהוא בעצמו מודיע קלומו, ופיהו ענה בו, לדעת על ידי ניגונו.

של"ה מסכת יומא פרק גר מצוה (19)

מח. וכמו שאלו השבעה צדיקים ... מאברהם עד משה, נהגו חטא כל הדורות שהיו מכניסין השם, מאדם הראשון עד מתן תורה, כך עמד דוד המלך ע"ה, ותיקן מה שחטאו ישראל אחרי מתן תורה, דהיינו חטא העגל, ורמזו רבותינו ז"ל זה במה שאמרנו בפרק קמא דברכות (ג) ... בודאי הכל מיד ה' השכיל, כי לא לתנם היה כל זה, שהיה כנור, והיתה רוח צפונית ממשבת בו, אלא לכוונה וסוד רמזו. ועוד קשה לי על המאמר גופו: למה השמיט בעל מאמר זה, הנכל מהכנור, כי בפסוק שלומד ממנו בגמרא דלעיל, שכנור היה תלוי וכו', הזכירו שניהם הנכל והכנור, כדאייתא התם, ואם כן למה חסר אחת מהנה, ואם תרצה לומר דבעל המאמר דיבר בקצרה, אכתי קשה, מה ראה דכתב כנור וחסר נבל, לכתוב נבל ולחסר כנור, אלא ודאי לדרשה אתי, ועל כן חיסר נבל, כדי שישאלו למה זה ועל מה זה חיסר בעל המאמר, נבל, אלא להורות בא, ענין שלא הייתי יודע זולת זה, ואז יתירך כל אחד כוונת בעל המאמר, איש כפי שכלו... ונראה, שרמזו רבותינו ז"ל כאן, שהיה דוד מתקן עיוות העגל, כי בעגל כתיב (שמות לב, יט) 'וירא את העגל ומחלת', שהיה להם שיר ועוגב לעבודה זרה, בא דוד ע"ה, והביא כלי שיר למעלה ממתנו, כדי שיעמוד בחצות לילה לעסוק בדברי תורה, וזה היה סוד הכנור ולא כלי זמר אחר, כי הנה הקדוש ברוך הוא הוציא את ישראל מכור הברזל, להיות לו לעם נחלה כיום הזה, והם קלקלו את הכנור, כי השליכו בו את העגל, כמו שפירש רש"י פורשת כי תשא (שמות לב, ד, ד"ה עגל מסכה), וקלקלו גם כן אות ה'טו', שהם יצאו בחמשים שערי בינה ממצרים, שאמר (שם יג, יח) 'וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים', ופירשו בו קצת מפרשים (ספר הקנה ד"ה ענין יראת המקום, שערי צדק שער ב'), שהוא רמז על חמשים שערי בינה, וכן כתב הזהר בפרשת אמור... והם קלקלו ה'טו' כמה שפרקו חמי זהב, ל' דבחי, גם קלקלו מה שאמרנו מתחלה ב'עשה נ'שמע שהוא ב'טו', ואחר כך הלכו אחר ה'טו' לחש הקדמוני, שחזרו לזוהמתן, וזהו סוד ה'טו' גדולה, ד'מצר חסד לאלפים' וגו' (שם לד, ז) המוזכר בתפלת משה, כשהתפלל על עון העגל, רומזת על 'טו' זו שעברו עליה ישראל, ואז משאר מן מצר - צר, כי גרמו צר עליהם בקלקול ה'טו'... ולכך לקח דוד אותו ה'טו' שקלקלו ישראל במעשה העגל בדחי זהב, והטיל אותה בתוך כור אשר משם יצא העגל, ומעשה מ'כור' - 'כנור', שבו היה מתעורר לתורה, וחיבר ה'טו' ל'טו' במלת 'כנור' כדי להחזיר עטרה של נעשה ומשמע ליושנת, וקל להבין.

סידור הגר"א (20)

סקים אבל שלמי שמחה אין נוהג אלא בביהמ"ק בלבד: ,אשירה ואזמרה לחי' על דרך שאמרנו (ברעיא מחיסנא פרשת בהר) שירה נאמר בפה וזמרה בכלי זמר, וז"א אשירה, הוא חלל בפה ואזמרה, הוא ההליל וכל מינוי זמר מקמחת בית השואבה, שמע ח' קולי, כראש השנה כמ"ש הסול

21A אור המאיר שמות פרשת תצוה

...איתא בגמרא (ברכות לג, ב) ההוא דנחית קמיה דר' חנינא אמר האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והאמין והעוז והאמיתי והיראוי והנכבד, המתין לו עד דסיים, כי סיים אמר ליה סיימתינהו לשבחא דמארך, למה לך כולי האי השתא ומה הני תלמיא הגדול הגבור והנורא, אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא ואתו כנסת הגדולה ותקיניהו בתפלה, אגן לא הוה אמרינן, ואת שבתיה כולי האי משל וכו', כלל העולה מדבריהם כל עוד שאדם מרבה להוסיף בשבחים, וסובר ומדמה בנפשו כבר שבח כראוי ונכון את הבורא ברוך הוא, אדרבה גותו גרעון בעבודת עצמו, וכבוד רוממות גדלות אל מתמעט, כי באמת אין שיעור וערך לזמנם ולשבח כבוד יקר תפארת גדולתו יתברך אין סוף וכמו שכתוב (תהלים סה, ב) לך דומיה תהלה, כלומר עיקר התהלה והודאה של אדם, בהיותו בסוד אילמות, עד שאין די לו להוציא דבור לפני אלהים כל השבחים והודאות, לעוצם הכרתו את גדלות ורוממות אלהותו יתברך אין סוף ואין תכלית והוא נרא תהלות... וזוה נראה לומר בדרך. הלצה מה שאנו אומרים בכל יום בסדר ישתבח הבחור בשירי זמרה מלך אל חי העולמים, ולכאורה קשה כפל לשון שירה היינו זמרה, ולכל הפחות אם המה שתי בחינות, מהראוי לומר הבחור בשירה ובזמרה ו' נוסף על השירה, ולפי המכר יתפרש על נכון, כי זמרה כמשמעו, ושירה משמעו לשון שירים כדברים הנאמרים, החכם אשר עיניו בראשו משאר אצלו מן הזמרה שיריים, מיראתו לדבר להוציא גדולת לנרא תהלות פו יגר, וזה אומנתו לבלום פני ולעשות עצמו אלם, ובאמת יראה ה' היא אוצרו וזה עצם ותענוגו יתברך, ובחור בשירי זמרה, היינו מה ששייר מהזמרה מיראתו מפניו יתברך ויתר מהזמרה עצמה.

21B ספר המנהגות (ר' אשר מלוי) דף ג עמוד ב

ואומ' ישתבח. והמגיה בברכת ישתבח הבחור בשיר ובזמרה לא טוב עושה, כי מלת זמרה הוא שבת, כמו מזמרת הארץ, ורוצה לומר הבחור בשירי שבת, ולא בשיר שאינו של שבת, זה לא יתכן, וכן מזמור שיר שבת של שיר, וכן שיר מזמור, שיר של שבח

21C ספר אבודרהם ישתבח

הבחור בשירי זמרה על שם בחרתי בשבט הלוי לפי שאומרים השיר במקדש

21D שפת אמת בראשית לחנוכה

כשם אדוני מו"ז ז"ל על מה שתקנו בהלל והודאה כי זה עיקר כחן של בני ישראל, ואיתא במדרש כי אדם הראשון אמר לכל הבראה בוא משתחוה וכרעה כו' והיינו שהוא ה' כולל כל הברואים ובהלכות עצמו נכנעו כולם, אך אחר החטא שנתערב טוב ורע ונבחרו בני ישראל, ותיקן מרע"ה זאת לבניו, ולכן אומרים בקבלת שבת לכו נרננה כי מרע"ה טתו זה הכח לבני ישראל בכל שבת כדאיתא לך והודיעם עכ"ל ז"ל, וכ"כ עם זו יצרתי כו' תהלתי יספור, כי לא כל מי שרוצה יכול לספר תהלות ה', רק בני' שנבראו לכבודו בלבד, וגם לא כל הזמנים מסוגלים לזה, רק השבת קודש שנקרא סהדונוא... ואיתא הבחור בשירי זמרה הוא ג"כ השיריים, שבודאי עיקר השיר ה' בזמן המקדש משוש לכל הארץ, אבל משאר רשימה ושיריים בפיהם של בניו, ויתכן ג"כ שה' מדה במדה על ידי שהרשעים העיזו פניהם לבטל השיר גם בהיות המקדש קיים, לכן נקם השיר"ת נקמתו והשאיר לנו שירות ותשבחות מעין השיר שבמקדש גם עתה שאין לנו בהמ"ק:

22A אברבנאל שמות פרק טו

ואין ספק שהיו להם נגונים ידועים ומשתכחו מרוב הזמנים אשר חלפו למו ובאורך הגלויות והכל היה אצלם כפי תנועות הכלים המתחלפים ומנין חושיהם כימיהם ומקביהם כמר ועוגב ותוף וחליל ומינים ומצלילים ונגינות ונגינות ושמינית ועשור ונבל ומחול ודומיהם, וכפי זה השתנו גם כן ערכי הנגונים ההם הידועי' בשמותיהם כמו מצח ומזמור משכיל מכתם שיר ודומיהם ומשתנו משקלי אותיות השירים ההם כפי שנוי

22B הקדמה לפאת השלחן

באם לתהיהם והיורים הממה אלגי' עפרע ומשולשים והגדלים ותלעות ומפיקים ושיבחה הרבה הוא ה' אומר לו כי רוב עממי צורם ופדות שירי רגלים ופיקוק סיכוני הזוהר הי"ל ליעט בלעזת ועל יום יבולים ז"ל גמון נבלות נמסס מנעימותי ויבוליסלכמיות סמיהם כצדיותי פגמוים צורה הוא חמר כמה כיוונים ומנה יקות סביב מר' צה מחר סיני והשאר חורכבים וז"ל ראיבות כל תמניית ותמר שהציגם להכליתם רק מכות הרפואה ידע מכתה לגיתות והשיר אליה רד מעטה הקמים ומלאכתו למעשה ראה לגמלה מרופתי הומו וזמר עליו חזיו הדיק שלא ילמדנה בני שלא יבעל חמורתי כשיטתך ללכת להציל נפשות כשידע לבמרה וכו' מכתה ראייתם חזיר מנחה המהיריני וההיאני

ולא יכולתי להתחמק מלהודיע שישר חזירי כלא חזיר שחמתי חמה קבוצ חמתי עמקה על רבינו הקדוש רב חמיש סת כפי לדיק רב רה"ל החסיד המהולל הגדול סתמי בשנים כבוד י"ה מנחם מענדיל וז"ל היה חסידים וירושלם ת"ו צמחיה עי"ה ספרים קדושים בנספחי והם בהתנבס והי' בעת שיוט לבי רבינו הראון ל"ע בהיות בק"ק ספרדייא בצנה סמי"ספירוסו ל שיר הסירוסק"נל חמו והוה גדילת דעת' וסת' בעמתי חרות הק' ויתר' לחמותם הנחן חרב וספרדייא וי"ל וזכר הגדול רב החמי' משה"ל ז"ל ומה לסבור חרין והאמונת סוגרו חס והלליק רוח ה"ס וזכר סיים סתיה כלא חזיו למרום נבדקות פנונה כצרכה ואלהא לשון הנחול ית"ס שזיכה לבשנת חור כל המרה' בפניתיקה וסתיה כה חזיר כל הכמות נצרכים לחתים רב' וקוליס זנה ויעט